

"Fantastický svet Karla Zemana"

autor: [BIBIANA, dom umenia pre deti](#), 27. septembra 2010, 12:23

Karel Zeman

(3. 11. 1910 – 5. 4. 1989)

Blížiacim sa **BAB (Bienále animácie Bratislava)** a s dvoma novými veľkými výstavami na tému animácie sme sa Vám rozhodli priniesť profily autorov, ktorých sa tieto výstavy budú týkať, pretože poctu, obdiv a možno kúsok vedomostí z ich života si určite zaslúžia.

Prvou výstavou bude „**Fantastický svet Karla Zemana**“.

Karel Zeman je autor českého pôvodu a jeho animované filmy sú už istou klasikou a niečím, čo pozná hádam každý.

Asi netreba špeciálne predstavovať film „**Cesta do praveku**“ (1955), kde boli prvý krát akoby reálne postavy dinosaurov. Pri tomto filme zajasá srdce skôr staršej generácii, no poteší určite i mladších. Ďalej je to svetoznámy „**Barón Prášil**“ (1961), či „**Vynález skazy**“ (1958), čo boa podmorská ponorka.

Už od útleho detstva zaujímalo Karla bábkové divadlo. Po absolvovaní dvojročnej obchodnej školy sa prihlásil na kurz reklamného kreslenia a aranžovania vďaka čomu sa zamestnal ako kreslič a návrhár v reklame.

Prvú polovicu tridsiatych rokov strávil vo francúzskej Marseille, kde sa venoval reklame a usilovne si cvičil kresliarsku techniku. Keď sa v roku 1936 vrátil do vlasti, pokračoval v reklamnej praxi a onedlho sa zamestnal v ateliéroch Tomáša Baťu v Zlíne.

V roku 1935 až 1940 začal Zemanov kolega Vladimír Karfík budovať v zlínskej štvrti Kudlov menšie filmové ateliéry. Vtedy však nikto netušil, že práve z tohto ateliéru sa stane továreň nov, ktorá sa vo svete filmu preslávi po celom svete.

Investorom bol sám Antonín Baťa, známy predovšetkým kvôli obuvníckemu priemyslu.

Čoskoro tak tieto malé ateliéry vyrástli do filmových laboratórií a ako začali prichádzať filmové zákazky zvonka, vznikli v Zlíne samostatné filmové závody, v ktorých okrem iného vznikali aj prvé trikové a animované filmy.

Zlínske filmové ateliéry sa stali rovnocennou alternatívou pražských barrandovských štúdií a svoj podiel na tom má aj práca Karla Zemana, ktorý Zlínu (neskôr komunistami premenovanému na Gottwaldov) ostal po celý život verný.

Karel Zeman tu pôsobil najskôr ako animátor a spolupracovník Hermíny Týrlovej a Bořivoja Zemana, s ktorými nakrútil kombinovaný trikový film **Vianočný sen**. Film sa nedokončil, pretože negatív zhorel koncom vojny pri bombardovaní Zlína. Hermína Týrlová sa z toho nervovo zrútila a skončila v nemocnici. V roku 1946 sa rozhodol Zeman nakrútiť podľa novú verziu Vianočného sna a opäť v spolupráci s menovcom Bořivojom, ale bez účasti Týrlovej. Film získal Cenu za najlepší bábkový film na MFF v Cannes. Karel Zeman sa vďaka tomuto filmu rýchlo preslávil v medzinárodnom filmovom priestore. Bohužiaľ sa však dostal do celoživotného konfliktu s Hermínou Týrlovou.

Zeman je i autor bábkového hrdinu **pána Prokouka**, ktorý, hoci pôvodne vymyslený ako reklamná postavička, sa stal predstaviteľom humorných dobrodružstiev, ktoré sa často v satirickej rovine zaoberali konkrétnymi problémami všedného života (Pán Prokouk úraduje, Pán Prokouk v pokušení, Pán Prokouk vynálezcom, Pán Prokouk filmuje). Prvými väčšími filmovými projektmi Karla Zemana bola napr. animovaná bábková adaptácia satirickej básne Karla Havlíčka Borovského *Král' Lávra* (1950) a rozprávka *Poklad na Vtáčom ostrove* (1952), kde skúšal viaceré nové techniky animovaného filmu. Výtvarnú inšpiráciu nachádzal v stredovekých perzských miniatúrach.

A potom prišiel ten skutočný boom, predovšetkým vďaka „**Ceste do praveku**“.

Bol to jeho prvý veľký celovečerný film, s ktorým ako sa hovorí urobil skutočne dieru do sveta.

„Režisér Karel Zeman v tomto filme spojil trikový film s animáciami a hraným dejovým rámcom a vytvoril tak originálny príbeh, prostredníctvom ktorého mohol prístupne a pritom pedagogicky korektne vyrozprávať príbeh našej planéty od doby ľadovej cez tret'ohory a druhohory až po karbón a silúr. Zemanova sila nespočívala v majstrovskom vedení detských hercov, ani v brilantnom zobrazení psychológie detského hrdinu, ale v tom, ako úžasne poeticky a výtvarne dokázal spojiť bežnú chlapčenskú výpravu za dobrodružstvom, ktorá ako keby vypadla z nejakého románu Jaroslava Foglara, s didaktickou a pritom zbytočne nepoučujúcou ukážkou života v praveku.“

Ako ďalší legendárny film môžeme spomenúť „**Vynález skazy**“, ktorý bol inšpirovaný Julom Vernom, ktorého Zeman veľmi obdivoval.

Považoval ho za jedného zo zakladateľov vedecko-fantastickej literatúry.

Pôvab tohto čierneho-bieleho filmu, ktorý sa dnes ráta medzi vysoko cenenú svetovú klasiku, podtrhol aj poetický scenár básnika Františka Hrubína a hudba Zemanovho dvorného skladateľa, geniálneho Zdeňka Lišku. Film sa stal jednou z atrakcií svetovej výstavy Expo 58 v Bruseli, kde získal Veľkú cenu.

Nesmieme zabudnúť aj na legendárneho "**Baróna Prášila**". Ide o filmovú adaptáciu románu Rudolfa Ericha Raspeho a Gottfrieda Bürgera o barónovi Münchhausenovi, kde použil i pôvodné ilustrácie Gustava Dorého.

„Zeman však obohatil svet rokokového gavaliera, žoldniera a legendárneho táraja o postavu kozmonauta Toníka prichádzajúceho z 20. storočia na Mesiac, kde sa stretne nielen s neprekonateľným barónom, ale aj so Cyranom de Bergerac a s trojicou cestovateľov na Mesiac z verneovky *Cesta na Mesiac*.“

Film získal druhú hlavnú cenu festivalu v Locarne, Zlatú palmu v Bordighere, prvú cenu v súťaži o technickú cenu filmu v Moskve, Veľkú cenu na Medzinárodnom stretnutí filmov pre mládež v Cannes a Strieborný pohár v Bostone.

Neskôr vzniklo niekoľko pokusov o novú adaptáciu baróna Prášila v podaní iných režisérov ako Martin Frič, alebo Terry Giliam, ktoré slúžili skôr ako pocta samotnému Prášilovi od Zemana.

Ďalej ešte môžeme spomenúť film „**Bláznivá Kronika**“ (1964), ide o príbeh dvoch mušketierov vtiahnutých do ľúbostných príbehov, film „**Ukradnutá vzducholod**“ (1967), ktorý je akoby cestou okolo sveta, alebo film „**Na kométe**“ (1970), Príbeh sa začína v zapadnutej francúzskej kolónii kdesi na území Maghribu, ktorá sa jedného dňa pod vplyvom obrovskej kométy oddelí od zemského povrchu a vydá na púť vesmírom.

Po filme *Na kométe* sa Zeman radšej prinavrátil k bábkovej animácii a vytvoril filmy ako **Dobrodružstvá námorníka Sindibáda**, **Druhá cesta námorníka Sindibáda**, **V zemi obrov**, **Magnetová hora**, **Lietajúci**

koberec, Morský sultán a Skrotenie démona zostavil v roku 1974 celovečerný film Rozprávky z tisíc a jednej noci (Pohádky tisíce a jedné noci) o príbehoch legendárneho orientálneho moreplavca Sindibáda.

Karel Zeman je bez pochýb jedným z najvýznamnejších osobností a režisérov akých Česká republika mala a sme veľmi radi, že práve výstavu o tomto talentovanom a legendárnom človeku Vám môžeme priniesť výstavu, ktorá poteší malých i veľkých.

Tešíme sa na Vašu návštevu!

Karel Zeman



Mini podobizeň výstavy "Fantastický svet Karla Zemana"



